

БЮЛЛЕТЕНИ АХБОРОТӢ ОИДИ АНГИШТ №1

ДАЛЕЛҲОИ ШИГИФТОВАР ДАР БОРАИ АНГИШТ

Вобастагии мо аз ангишт моро ба маҳшавӣ мебарад ва сайёраи моро вайрон месозад. Аз сабаби ифлосие, ки дар натиҷаи истихроҷ ва истифодаи ангишт ба амал меояд сад ҳазорон нафар одамон мемиранд, боз миллионҳо аз бемориҳои гуногун азият мекашанд, ки ба онҳо диққи нафас ва сактаи дил мансуб аст, бистарӣ гардидан ва рӯзҳои кори аздастрафта ба беҳбудии онҳо ҳалал мерасонад. Гурӯҳҳо ва фаёлоне, ки ба рушди сохтори ангишт зиддият нишон медиҳанд, дучори фишор ва ҷазо мегарданд.

Дар соли 2013 дар тамоми ҷаҳон сохтмони то 1200 нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунанда ба нақша гирифта шудаанд. Агар ин нақшаҳо амалӣ гарданд, он гоҳ дар давоми якчанд даҳсолаҳои оянда нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунандаи нав ҳаворо бо партовҳои зараровар олула месозанд ва обро бо партовҳои захрнок захролуд месозад, бо ҳамин ба расонидани зарар ба саломати инсоният идома медиҳанд. Гузашта аз ин, ангишт як сарчашмаи барои иқлим хатарнок аст. Партовҳои гази гармхонагии аз нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунандаи нав хориҷшаванда метавонанд моро ба фалокати тағирёбии иқлим оварда расонанд, бо ин ба баландшавии ҳарорати глобалии бештар аз 5°C то соли 2100 ба сабаб гарданд.

Ҳаракати глобалии афзоянда ба ҳукуматҳо ва ташкилотҳои гуногун фишор меоваранд, ки онҳо чораҳои зарурӣ барои пурра даст

кашидан аз ангиштро андешанд. Дар Иттиҳоди Аврупо 109 нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунанда аз сабаби муҳолифатҳои ҷамъиятӣ сохта нашуданд. Якчанд сол пеш Ҳукумати Хитой сохтмони нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунандаи навро дар 3 минтақаи истисноии иқтисодие, ки шаҳрҳои Пекин, Шанхай ва Гуанҷжоуро иҳота намудаанд (дар онҳо 30% тамоми қудрати пешбарандаи ангишти мамлакат қойгир аст) қатъ намуд. Гурӯҳи фаёлон дар ИМА Ҳукумати маҳаллиро барои даст кашидан аз сохтмони 179 нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунанда маҷбур намуданд. Дар баробари ҳамин баста шудани 165 нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунанда ба нақша гирифта шудааст.

Ташкилотҳои байналхалқии молиявӣ, ба монанди Бонки умумиҷаҳонӣ, Бонки Аврупои навсозӣ ва рушд ва бонки сармоягузори Аврупои сиёсатеро тасдиқ намуданд, ки мувофиқи он нерӯгоҳҳои барқии бо ангишт фаёлияткунанда маҳдудкунӣ ё нарасонидаи кӯмакро дар назар дорад. ИМА ва якчанд мамлакатҳои Аврупои ҳамчунин барои манъи маблағгузориҳои лоиҳаҳои ангишт дар хориҷа (бо истисноии якчанд ҳолатҳои муҳим) қарор қабул карданд. Дар баробари ҳамин чи қадаре, ки ҳаракати муҳолифони ангишт зиёд мегардад, ҳамон қадар саноати ангишт беист барои истихроҷ ва сӯзондани миқдори бештари ангишт кӯшиш менамояд. Барои ҳамин ҳам зарур аст, ки муттаҳид шуда ба таърихи ангишт нуқта гузошта шавад.

Дар ҳар давраи ҳаёти худ ангишт ҳавоеро вайрон мекунад, ки мо аз он нафас мекашем, обро, ки мо меошомем ва заминем, ки мо аз вай вобастаем. Ин қисмат ба таври мухтасар таъсири истихроҷ, коркард, интиқол ва сӯзонидани ангиштро ба муҳити атроф ва саломати тавсиф мекунад.

1. Истихроҷ

Истихрочи ангишт дар бисёр ҳолатҳо ба он меоварад, ки қисмати зиёди ҷангалҳо бурида мешаванд ва дигар заминҳои ҳосилхез аз гардиш мемонанд. Дар ноҳияҳои кушодаи коркарди ангишт ландшафтҳои табиӣ бечон мегарданд. Обшинаҳои зиёд маҷбур мешаванд хонаҳои худро гузошта ба дигар қойҳо кӯч банданд. Барои он, ки дастрасӣ ба қабатҳои ангишт таъмин гардад, коркардкунандагон оби зеризаминиро каша мегиранд. Ин миқдори оби барои хоҷагии қишлоқ, хоҷагии хона ва олами вухушро истифода мешударо кам мекунад. Чинсҳои ҳоли ва ҳаҷми онро ҳамроҳкунанда дар як ҷо ғарам мешавад, ба пайдо гардонидани ғарамҳо дар назди конҳо ва нақбҳо сабаб мегарданд. Металлҳои вазнин ва маъданҳои, ки дар чинсҳои ғарамгардида мавҷуд аст, бо таъсири оксиген ва об метавонанд захролуд шаванд ва хоку обҳои зеризаминиро ифлос намоянд.

Аҳли башар, ки дар назди ноҳияҳои истихрочи ангишт ба сар мебаранд, аз ифлосшавӣ ҳаво ва об азият мекашанд. Одамон дар онҳо дар бисёр ҳолатҳо тӯли умрашон аз сатҳи миёна камтар мегардад ва нишондиҳандаҳои миқдори бемориҳои дилу рағҳо, роҳҳои нафас ва ғайраҳо нисбатан бештар мегарданд. Занони ҳомилдор дар чунин ҷамъият ба ҳавфи калони таваллуди кӯдакон бо вазни кам гирифтанд. Худи нақбкандон ҳар рӯз ба ҳавфи маъҷубшавӣ ё нобудшавӣ

гирифтанд, барои он, ки ҳолатҳои нохуш, тарқиш ва фуру рафтани нақбҳо кам нест. Аз сабаби садамаҳои гуногун ва ҳолатҳои фавқулода дар Хитой ҳар сол бештар аз 4000-6000 нақбкандон мемиранд. Нақбкандон ҳамчунин буғи захролуд, ҷанги ангиштро нафас мекашанд ва моддаҳои захрнокро ба даст мегиранд. Ин ҳавфи беморшавӣ ва пеш аз мӯҳлат фавтидани онҳо аз чунин бемориҳо ба монанди пневмокониоз ва силикоз зиёд мегардонад.

2. Коркард

Баъд аз он, ки ангишт қанда шуд, он дар бисёр ҳолатҳо ба таври махсус коркард мегардад. Ангишт асосан майда карда мешавад, бо об шуста мешавад ва бо як қатор моддаҳои химиявӣ барои кам кардани чунин олуудагӣҳо ба монанди лой, сулфур ва металлҳои вазнин шуста мешавад, ва баъд аз он хушконида мешавад. Як қатор химикатҳо, ки барои «шустани» ангишт истифода мегарданд, кансероген буда, дигарҳо ба таври рӯирос ба шуш ва дили инсон таъсир мерасонанд. Баъд аз он ин ҳаҷм, ки бо номи лойобаи ангишт машхур аст асосан ба лойобачамъкунакҳо афтида нигоҳ дошта мешавад. Ихроҷ ва садамаҳо дар лойобачамъкунакҳо тез-тез ба вуқӯъ меоянд ва ба вайроншавии замин, обҳои зеризаминӣ ва рӯизаминӣ оварда мерасонанд.

3. Ҳамлу нақл

Кашонидани ангишт бо қатораҳо, автомобилҳои боркаш ё нақлиёти баҳрӣ (ки дар бисёр ҳолатҳо он ба таври дақиқ барраси намегардад) ба саломати аҳолии олам, ки дар наздикии долонҳои нақлиёти зерин умр ба сар мебаранд, ҳавфи эҳтимолӣ дорад. Гарди ангишт, ки дар натиҷаи кашонидани ин ашёи хом ба вуҷуд меояд барои зиёд шудани миқдори бемориҳои

роҳи нафас ва дилу рағҳо оварда мерасонад. То кашонида шудани ангишт ва баъд аз он одатан дар ягон чо нигоҳ дошта мешавад. Ин боз як сарчашмаи иловагии чанги ангишт мебошад. Масалан одамоне, ки дар назди бандарҳои калонтарини ангишт дар ҷаҳон дар Нюкаслери Австралия ба сар мебаранд аз ҷузъиёти саҳти зиёдгардидаи партовҳо ва ифлосии бениҳоят зиёди ҳаво азият мекашанд. Қисмҳои майдатарини нишондодашуда асосан барои саломатии инсон хавфноканд ва дар бисёр ҳолатҳо сабаби пеш аз мӯҳлат ба маргдучоршавӣ ва бемориҳои гуногуни вазнин мегарданд.

4. Сӯзиш

Ангишт сарчашмаи аз ҳама «ифлостарин» ва аз ҳама хавфноктарини истеҳсоли қувваи барқ дар сайёра мебошад. Ба ҳар як ҳазор тераватт*соат аз ҳисоби сӯзондани ангишт қувваи барқи истеҳсолгардида, то 280000 марги инсон рост меояд. Сӯзонидани ангишт ба партови моддаҳои захрнок оварда мерасонад, ки метавонанд ба садҳо километр аз сарчашмаи ифлосшаванда паҳн гарданд. Дар байни партовҳои нисбатан хавфнок ба атмосфера-ҳиссачаҳои ҳалношуда, диоксиди сулфур, оксиди азот, гази карбон, симоб ва арсен(мышьяк) рост меоянд. Баъзеи ифлоскунандагони мазкур дар атмосфера ба ҳам пайваст шуда, озон ва ҳиссачаҳои ҳалнашавандаро ташкил медиҳанд. Таъсири ин ифлоскунандагон метавонад ба вайрон гардидани системаи дилу рағҳо, нафас ва асаб оварда расонад. Ин пайвастагиҳои захрогин ва моддаҳои хавфи гирифтोर шудан ба саратони шуш, инсулт, захролудшавии марговари роҳҳои нафас, ҳамчунин бемориҳои рӯддарози дилу рағҳо ва бемориҳои роҳҳои нафас зиёд мегардонд. Бисёре аз гурӯҳҳои нозук-қӯдакон, пиронсолон, занони ҳомиладор ва шахсоне, ки саломатиашонро аз даст додаанд, мебошанд. Партовҳои оксиди сулфур ва оксиди азот барои созон додани боронҳои кислотаги мусоидат менамоянд, ки об ва кӯлҳоро вайрон мекунанд, анбӯҳи чангалҳо ва ҳосили хоҷагии қишлоқро нобуд месозанд ва ҳатто раванди вайроншавии ҳайкал ва биноҳоро

метезонанд.

Аз рӯи маълумоти Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ (ВОЗ) дар соли 2014 аз сабаби ифлосшавӣ ҳавои атмосфера дар ҷаҳон ҳар сол қариб 3,7 миллион одам мемирад. Ҷузъҳои хурдтарини ҳалнашаванда 1 хавфи махсус барои саломатӣ буда сабаби асосии саратоне мегарданд, ки дар натиҷаи ҳолати бади муҳити атроф пайдо мешавад. Неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда яке аз сарчашмаҳои калонтарини ифлоскунандаи атмосфера дар ҷаҳон буда, аз он ҷумла ба созон додани қисматҳои хурдтарини ҳалнашаванда мусоидат мекунанд.

Неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда миқдори зиёди обро барои системаи хунуккунӣ ва истеҳсоли буғ истифода мебаранд. Неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда, ки қудраташ 100 МВт ҳар рӯз ҳамон миқдори обро истифода мебаранд, ки барои қонеъ гардондани талаботҳои асосии 500000 нафар басанда аст. Аз рӯи маълумоти Гринпис 44% н неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда ва 45% банақшагирифташудаи онҳо дар минтақаҳои қойгиранд, ки аллакай ба норасоии об рӯбарӯ гардидаанд ва дар он қойҳои истифодаи ғайрисамарабахши он аллакай ба экосистема таъсири манфӣ расонидааст.

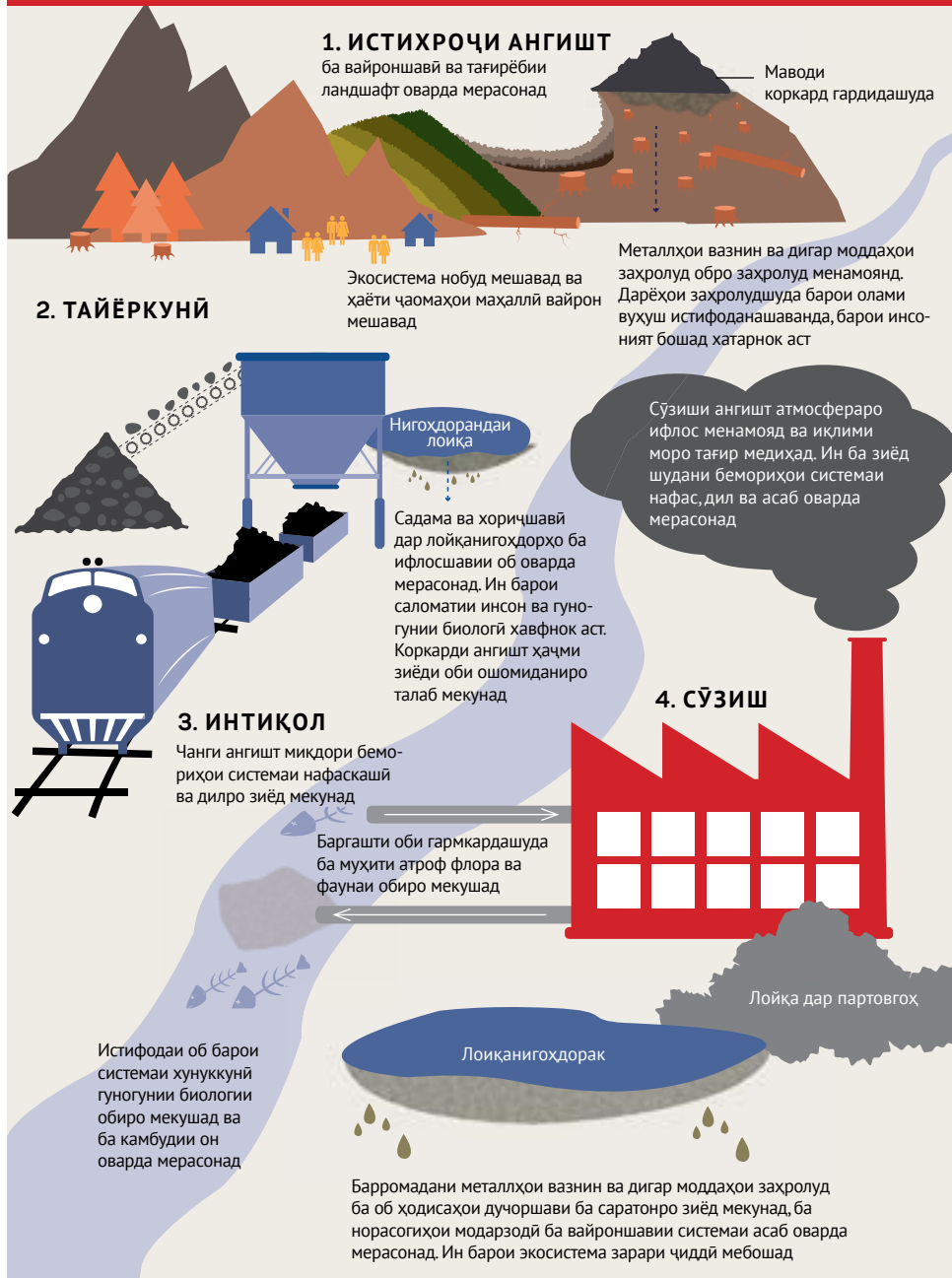
Ҳангоми сӯхтани ангишт партовҳои захрнок ба амал меоянд, ки дар таркибашон моддаҳои захрнок ва металлҳои вазнин ба монанди арсен(мышьяк), кадмий, селен, сурб ва симоб доранд. Хокистар ва такшин асосан дар такшингоҳҳо нигоҳ дошта мешаванд ва барои гӯронидан ба майдонҳои кашонида мешаванд, ки дар бисёр ҳолатҳо ба стандартҳои муносири бехатари ҷавобгӯ нестанд. Хориҷ гардидани моддаҳои захрнок метавонад замин ва обҳои рӯизаминиро захролуд намояд, ки одамон барои нӯшокӣ ва дигар талаботашон истифода менамоянд. Истифодаи чунин об метавонад ҳодисаҳои ба саратон гирифташавиро афзояд, ҳамчунин ба

норасоии модарзодӣ, мушкилоти саломатии репродуктивӣ ва вайроншавии системаи асаб оварда расонад. Неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда ба дарёҳо ва чашмаҳо ҳамон миқдори захро мепартояд, ки аз дигар намуди истеҳсолот бештар аст. Партовҳои захрнокӣ неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда сарчашмаи дуҷуми аз ҳама калонтарини пайдоиши партовҳо дар ИМА баъд аз партовҳои маишӣ мебошанд. Дар моҳи феввали соли 2014 дар штати Каролинаи Шимоли бештар аз 140 000 тонна хокистар ва обҳои партов аз неругоҳи ба ангишт коркунандаи пӯшида ба дарёи Дан рехт, ки дар натиҷа оби ошомиданӣ бо моддаҳои захрнок ифлос гардид ва ба экосистемаи дарё зарари қатъӣ расонид. Асбобҳои гуногуни назорат аз рӯи ифлосшавии ҳаво сабаби кам кардани партови моддаҳои захрнок ба атмосфера мебошанд. Аммо дар баробари ҳамин дар неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунанда партовҳои зиёди саҳт ва моеъи хавфнок ба вучуд меоянд.

Ангишт - барои иқлим яке аз сарчашмаҳои энергияи хавфноктарин мебошад. Сӯзиши ангишт - ин сарчашмаи калонтарини партови газҳои гармхонагӣ ба атмосфера мебошад. Танҳо дар сохтори истеҳсолоти қувваи барқ барои истифодаи ангишт 72% тамоми партовҳои газҳои гармхонагӣ рост меоянд. Ин ба тағирёбии глобалии иқлим оварда мерасонад, ки оқибатҳои он ба саломатии инсон ва муҳити атроф таъсири зиёд мерасонад. Саноати ангишт чунин меҳисобад, ки метавон неругоҳҳои барқии бо ангишт фаъолияткунандаи нав сохта шавад, ки бо технологияи бадастоваранда ва нигоҳдорандаи гази карбон таҷҳизонида шудаанд. Аммо мустақамии технологӣ ва ба мақсад мувофиқ намудани иқтисодии чунин намуди системаҳо ҳоло исбот нагардидааст ва гумон аст, ки мо онро дар рушди чунин технология дар давоми даҳсолаҳои наздик ба даст оварем.

АНГИШТ: АЗ ИСТИХРОҚ ТО АЗ ЭЪТИБОР СОҚИТ НАМУДАН

БАРОИ ҚУВВАИ БАРҚИ ТОЗА САРМОЯГУЗОРИ НАМО

Барои он, ки ба вобастагиамон аз ангишт хотима диҳем, зарур аст, ки ба сарчашмаҳои тоза ва устувор қувваи барқ сармоягузори намоем. Дар навбати аввал кам намудани истифодаи қувваи барқ ба воситаи амалӣ намудани чорабиниҳои барои истифодаи самаранок ва сарфакоронаи қувваи барқро зарур аст. Агенти байналхалқии энергетика ба мамлакатҳо тавсияи пурзӯр намудани стандартҳои нигоҳдории гармии биноҳо ва системаҳои гармидиҳиро, ҷиҳозонидани иморатҳо бо рӯшноии самаранок ва асбобҳои машиини сарфакунандаи қувваи барқ, мукамалгардонии дастгоҳҳои саноатӣ ва равандҳои истеҳсолот, ҳамчунин ворид намудани стандартҳои нав ва самаранок барои воситаҳои нақлиётро медиҳад.

Ҳангоми истифодаи сарчашмаҳои барқароршавандаи қувваи барқ ифлосшавӣ ва партови газҳои гармхонагӣ тамоман кам мебошад ӯ умуман ба сифр баробар аст. Дар вақтҳои охир энергетикаи алтернативӣ нисбатан рақобатпазир шуда, ҳатто дар ҷаҳони ғайрииқлимӣ дастгирии воситаи гармидиҳии истихроҷшаванда, бештар мегардад. Рушди бемайлон ва яқбора маҳдуд гардидани арзиши технологияҳои тоза асоси муҳим барои татбиқи бештари онҳо мегардад. Ҳамин тавр, масалан дар соли 2008 арзиши панелҳои офтобӣ то 75% паст фаромад. Аз рӯи ҳисоботи Форуми умумиҷаҳонии иқтисодӣ (ВЭФ), дар соли 2016 қувваи барқи барқароршаванда аз рӯи арзиши воситаҳои барқдихандаи ихроҷшаванда дар зиёда аз 30 мамлакат кам шудааст ӯ баробар гардидааст. Дар байни онҳо, Бразилия, Мексика, Чили, Австралия мебошад. Аз рӯи баҳои таҳлилгарони Дойче Банк дар якҷанд даҳсолаи наздик миқдори онҳо то 80% аз тамоми мамлакатҳои ҷаҳон

зиёд мегардад.

Як қатор коршиносон пешгӯӣ менамоёнд, ки истифодаи воситаи гармидиҳии истихроҷшаванда дар соли 2030 ба нуқтаи баландтарини худ мерасад. То ин дам, намудҳои истихроҷшавандаи гармӣ аллакай ҳолати рақобатпазирӣ худро дар бозор бо сарчашмаҳои нави қувваи барқ аз даст медиҳанд. Дар ин давра арзиши воситаҳои гармидиҳии истихроҷшаванда давра ба давра баланд мегардад (барои он, ки захираҳои маҳдуд мегарданд), қувваи барқе, ки аз сарчашмаҳои барқароршаванда энергия истеҳсол мешаванд, арзонтар мегардад. Пажӯҳиши донишгоҳи Гарвард нишон дод, ки нигоҳдориҳои солони берунии (экстериалӣ) тамоми занҷир, аз истихроҷ, истифода ва аз эътибор соқит намудани ангишт дар ИМА маблағеро ташкил медиҳанд, ки то ба ним триллион доллари ИМА мерасад. Агар арзиши қувваи барқи бо ёрии ангишт истеҳсолшуда тамоми нигоҳдориҳои беруниро инъикос намояд, он гоҳ он се маротиба баландтар мебуд. Ин ёри мерасонд то ба истифодабарии ангишт хотима диҳем, ки натавонем яке аз (ифлостарин), балки ҳамчунин як нави қимматтарини воситаи гармидиҳӣ мебошад.

Ба ҷои он, ки ба ангишт рӯ оварем ва аз он дар давоми якҷанд даҳсолаҳо вобаста бошем, мамлакатҳо ва ширкатҳои энергетикиро зарур аст, ки маблағҳои зиёд ба энергетикаи нави истеҳсолшуда ва барномаҳои оид ба самаранокӣ қувваи барқ равона созанд.

Аз рӯи маводи бюллетени End Coal

Ташкилоти экологии «Маленкая Земля»

little.earth.tajikistan@gmail.com • www.leworld.org

